

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE

PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE

a articolului 84 din Legea insolvențării nr. 149 din 29 iunie 2012
(obligarea de a nu părăsi teritoriul țării sau localitatea de reședință în procesele de insolvențabilitate)

(Sesizarea nr. 25g/2020)

CHIȘINĂU

4 august 2020

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, *Președinte*,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Dina Musteața, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată pe 20 februarie 2020,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în camera de consiliu,
Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a articolului 84 alin. (2) din Legea insolvenței nr. 149 din 29 iunie 2012, ridicată de dl Corneliu Mazur, parte în dosarul nr. 2i-1273/18, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul central.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost trimisă la Curtea Constituțională de dl judecător Alexandru Ceban de la Judecătoria Chișinău, sediul central, în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

3. Autorul excepției de neconstituționalitate a pretins că prevederile articolului 84 alin. (2) din Legea insolvenței sunt contrare articolelor 25 alin. (1) și 27 din Constituție.

4. Prin decizia Curții Constituționale din 15 iunie 2020, sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a se judeca fondul cauzei.

5. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opiniile Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Procuraturii Generale, Uniunii Administratorilor Autorizați din Moldova și Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova.

6. În ședința plenară publică a Curții, excepția de neconstituționalitate a fost susținută de dl Corneliu Mazur și dl avocat Marcel Burlacu, autorii ai sesizării. Parlamentul a fost reprezentat de dl Radu Radu, consultant principal în cadrul Serviciului reprezentare la Curtea Constituțională și organele de drept în Direcția Generală Juridică a Secretariatului Parlamentului. Guvernul a fost reprezentat de dl Dorin Lișman, secretar de stat al Ministerului Justiției și de dl Andrei Ciornii, șef al Secției juridice a Ministerului Economiei și Infrastructurii.

CIRCUMSTANȚELE LITIGIULUI PRINCIPAL

7. Prin Hotărârea Curții de Apel Chișinău din 12 iulie 2013 a fost intentat procesul de insolvență în privința S.C. „Management Consulting Service” S.R.L. Prin această hotărâre și în baza articolului 88 alin. (1) din Legea insolvenței, dl Corneliu Mazur, administrator statutar și asociat unic al S.C. „Management Consulting Service” S.R.L., a fost desemnat în calitate de reprezentant al debitorului.

8. Pe 17 octombrie 2013, prin Încheierea Curții de Apel Chișinău, în privința debitorului insolvent a fost aplicată procedura falimentului.

9. Lichidatorul S.C. „Management Consulting Service” S.R.L. a solicitat instanței de insolvență, în baza articolului 84 alin. (2) din Legea insolvenței și a hotărârii adunării creditorilor din 14 martie 2014, aplicarea față de dl Corneliu Mazur a interdicției de nepărsire a localității de reședință fără permisiunea expresă a instanței.

10. Pe 29 aprilie 2014, Curtea de Apel Chișinău a adoptat o încheiere prin care, în baza articolului 84 alin. (1) din Legea insolvenței, a interzis dlui Corneliu Mazur să părăsească teritoriul Republicii Moldova fără permisiunea expresă a instanței de insolvență.

11. Prin Decizia Curții Supreme de Justiție din 25 iunie 2014, s-a respins recursul dlui Corneliu Mazur și a fost menținută Încheierea Curții de Apel din 29 aprilie 2014.

12. Pe 27 mai 2019, dl Corneliu Mazur a solicitat ridicarea interdicției de nepărsire a teritoriului Republicii Moldova instituite în privința sa. Prin Încheierea Judecătorei Chișinău din 1 iunie 2019, cererea de ridicare a interdicției a fost respinsă, însă instanța a menționat că, în cazuri excepționale, legate de starea sănătății acestuia sau de alte circumstanțe întemeiate, el îi poate solicita autorizarea de a părăsi teritoriul țării.

13. Pe 7 octombrie 2019, dl Corneliu Mazur a înaintat o cerere prin care a solicitat ridicarea provizorie a interdicției de nepărsire a teritoriului țării în scop de tratament medical. Prin Încheierea Judecătorei Chișinău din 12 noiembrie 2019, cererea de ridicare provizorie a interdicției a fost admisă, fiindu-i acordată permisiunea de a părăsi teritoriul Republicii Moldova pentru perioada 1 noiembrie 2019 – 1 februarie 2020, cu menținerea obligației de a se prezenta personal la ședințele de judecată și cu mențiunea că începând cu data de 2 februarie 2020 continuă să fie aplicabilă interdicția de nepărsire a țării.

14. De asemenea, pe 7 octombrie 2019, dl avocat Marcel Burlacu a ridicat, în interesele dlui Corneliu Mazur, excepția de neconstituționalitate a prevederilor articolului 84 alin. (1) [*răspunderea procesuală a debitorului*] din Legea insolvenței.

15. Prin Încheierea Judecătorei Chișinău, sediul central, din 18 noiembrie 2019, instanța de judecată a admis excepția și a sesizat, în acest sens, Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

16. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

- (1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.
- (2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.

Articolul 27

Dreptul la libera circulație

- „(1) Dreptul la libera circulație în țară este garantat.
- (2) Oricărui cetățean al Republicii Moldova îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară.”

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

- (1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.
- (2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.
- (3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.
- (4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

17. Prevederile relevante ale Legii insolvenței nr. 149 din 29 iunie 2012 sunt următoarele:

Articolul 84

Răspunderea procesuală a debitorului

„(1) După intentarea procedurii de insolvență, instanța de insolvență, din oficiu sau la cererea administratorului/lichidatorului, poate obliga debitorul sau reprezentantul organelor lui de conducere să nu părăsească teritoriul Republicii Moldova fără permisiunea sa expresă în cazul în care există dovezi că acesta ar putea să se ascundă ori să se eschiveze de la participarea la procedură.

(2) În caz de eschivare a debitorului de la îndeplinirea obligațiilor, conform prezentei legi, instanța de insolvență, la cererea administratorului, a adunării creditorilor sau a comitetului creditorilor ori din oficiu, poate ridica debitorului dreptul de administrare a patrimoniului, dacă acesta dispune de el, îi poate interzice să părăsească localitatea de reședință fără permisiunea sa expresă ori poate aplica alte măsuri de asigurare în conformitate cu legislația în vigoare.

(3) Interdicțiile specificate la alin. (1) și (2) sunt valabile pe întregul proces de insolabilitate dacă instanța de insolabilitate nu stabilește altfel.”

18. Prevederile relevante ale Codului de executare, adoptat prin Legea nr. 443 din 24 decembrie 2004, sunt următoarele:

Articolul 64 Interdicția de a părăsi țara

„(1) **Interdicția de a părăsi țara în cel mult 6 luni** se aplică de către judecător, la demersul executorului judecătoresc, doar atunci când prezența debitorului este necesară pentru executarea eficientă a documentului executoriu și doar după luarea măsurilor de asigurare a executării documentului executoriu, cu obligarea executorului judecătoresc de a efectua periodic un control privind necesitatea menținerii acestei interdicții. Încheierea instanței de judecată se execută imediat, însă poate fi atacată cu recurs. Demersul executorului judecătoresc privind interdicția de a părăsi țara se examinează pe baza materialelor anexate la demers, fără participarea părților. Instanța care examinează demersul poate dispune citarea participanților la proces și a executorului judecătoresc pentru a se pronunța cu privire la temeiurile invocate în demers.

(1¹) Încheierea instanței de judecată prin care se dispune aplicarea interdicției de a părăsi țara se trimite spre executare Poliției de Frontieră din subordinea Ministerului Afacerilor Interne.

(2) **Dacă este necesară menținerea interdicției pe un termen mai mare, aceasta poate fi aplicată în mod repetat** în urma unui demers motivat al executorului judecătoresc, **dar nu mai mult de 3 ori** în cadrul aceleiași proceduri de executare.

(3) În cazul încetării procedurii de executare în condițiile art.83 lit. a)–c) și e)–g) din prezentul cod sau restituirii documentului executoriu, interdicția de a părăsi țara se revocă de către executorul judecătoresc. În cazul în care în procesul de executare a documentului executoriu dispăre necesitatea menținerii interdicției de a părăsi țara, precum și în cazul încetării procedurii de executare în condițiile art. 83 lit. d) din prezentul cod, această interdicție se revocă de către judecător la cererea executorului judecătoresc sau a părților în procedura de executare.”

ÎN DREPT

A. ADMISIBILITATEA

19. Prin decizia sa din 15 iunie 2020, Curtea a constatat respectarea condițiilor de admisibilitate a excepției de neconstituționalitate.

20. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în acest caz controlul constituționalității Legii insolabilității, ține de competența Curții Constituționale.

21. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate, ridicată de dl Corneliu Mazur, parte în dosarul nr. 2i-1273/18, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul central, este formulată de subiectul căruia i s-a conferit acest drept, în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, așa cum a fost interpretat prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

22. Excepția de neconstituționalitate a fost ridicată într-o cauză care are ca obiect examinarea unei cereri privind ridicarea provizorie a interdicției de

nepărăsire a teritoriului țării, aplicată prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 29 aprilie 2014, și autorizarea plecării peste hotare.

23. Curtea a observat că autorul sesizării a invocat articolul 84 alin. (2), însă de fapt, obiectul excepției de neconstituționalitate este articolul 84 alin.(1) din Legea insolabilității, care prevede competența instanței de insolabilitate de a interzice debitorului sau reprezentantului organelor lui de conducere să părăsească teritoriul Republicii Moldova fără permisiunea sa expresă în cazul în care există dovezi că acesta ar putea să se ascundă ori să se eschiveze de la participarea la procedură. Această interdicție este, așa cum prevede articolul 84 alin. (3) din Legea insolabilității, valabilă pe întreaga perioadă a procesului de insolabilitate dacă instanța nu stabilește altfel. Obligația de nepărăsire a teritoriului țării este prevăzută pentru debitorii insolabili persoane fizice și pentru reprezentanții debitorilor insolabili persoane juridice identificați de instanță conform articolului 88 alin. (5) din Legea insolabilității și constă în îndatorirea acestora de a pune la dispoziția instanței, administratorului/lichidatorului, adunării și comitetului creditorilor documentele, informațiile și explicațiile necesare și de a participa la acțiunile și activitățile pe care aceștia le întreprind, astfel încât să asigure celeritatea procedurii de insolabilitate și realizarea scopului urmărit de această procedură.

24. Curtea a admis că dispozițiile contestate ale articolului 84 alin. (1) din Legea insolabilității ar putea fi aplicate de către instanță la soluționarea cauzei în care a fost ridicată excepția, deoarece, în baza acestei norme, anterior a fost adoptată o încheiere privind interdicția de nepărăsire a teritoriului țării de către autorul sesizării.

25. Curtea a observat că prevederile contestate nu au fost supuse anterior controlului de constituționalitate.

26. Autorul sesizării a invocat faptul că interdicția de a părăsi teritoriul Republicii Moldova, dispusă în baza articolului 84 alin. (1) din Legea insolabilității, constituie o ingerință în drepturile prevăzute de articolele 25 alin. (1) [*libertatea individuală și siguranța persoanei*] și 27 [*dreptul la libera circulație*] din Constituție. Curtea a examinat aplicabilitatea acestor prevederi constituționale.

27. Deși autorul sesizării a pretins încălcarea articolului 25 alin. (1) din Constituție, el nu a motivat contradicția dintre norma contestată și norma constituțională invocată. În situații similare, Curtea a respins ca inadmisibile sesizările formulate, precizând că simpla trimitere la un text din Constituție, fără explicarea pretensei neconformități cu acesta a prevederilor legale contestate, nu echivalează cu un argument (a se vedea, *mutatis mutandis*, DCC nr. 151 din 26 decembrie 2019, § 16; DCC nr. 5 din 20 ianuarie 2020, § 20, DCC nr. 33 din 19 martie 2020, § 31; DCC nr. 50 din 28 mai 2020, § 16; DCC nr. 54 din 2 iunie 2020, § 31).

28. Cu referire la invocarea articolului 27 din Constituție, *i.e.* a dreptului la libera circulație, Curtea a notat că, potrivit alin. (2) al acestui articol, oricărui cetățean al Republicii Moldova îi este asigurat dreptul de a-și stabili

domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară.

29. De asemenea, Curtea a constatat că dreptul la libera circulație este protejat și de articolul 2 din Protocolul nr. 4 la Convenția Europeană. Curtea Europeană a subliniat că articolul 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție îi garantează oricărei persoane dreptul la libera circulație într-un anumit teritoriu și dreptul de a părăsi acest teritoriu, fapt care implică și dreptul de a călători într-o țară la alegerea sa, în care i s-ar permite intrarea (a se vedea *Khlyustov v. Rusia*, 11 iulie 2013, § 64; *Battista v. Italia*, 2 decembrie 2014, § 37; *De Tommaso v. Italia*, 27 februarie 2017, § 104).

30. Curtea a notat că, în prezenta cauză, obligația de nepărăsire a teritoriului țării impusă de articolul 84 alin. (1) din Legea insolabilității urmează a fi interpretată prin prisma articolului 2 din Protocolul nr. 4 la Convenția Europeană, precum și a jurisprudenței relevante a Curții Europene a Drepturilor Omului.

31. În acest context, Curtea Europeană a reținut că restricțiile impuse libertății de mișcare pot încălca articolul 2 din Protocolul nr. 4 la Convenția Europeană dacă nu sunt „prevăzute de lege”, dacă nu urmăresc unul sau mai multe scopuri legitime stabilite în paragraful al treilea al aceluiași articol și dacă nu pot fi considerate măsuri „necesare într-o societate democratică” (a se vedea *Luordo v. Italia*, 17 iulie 2003, § 93; *Battista v. Italia*, 2 decembrie 2014, § 37).

32. Curtea a reiterat că orice limitare a dreptului persoanei la libera circulație, manifestată fie prin refuzul eliberării actelor de călătorie necesare exercitării acestei libertăți, fie prin interdicția de a părăsi țara, trebuie să corespundă anumitor exigențe de ordin material și procedural, care să garanteze proporționalitatea acestora cu scopul urmărit (HCC nr. 7 din 5 aprilie 2011, § 3; HCC nr. 17 din 10 mai 2017, § 104).

33. Prin urmare, Curtea a considerat incident articolul 27 din Constituție.

34. Pentru a elucida problemele ridicate în excepția de neconstituționalitate, Curtea va examina prevederile articolului contestat în raport cu articolele 23 alin. (2), 27 și 54 din Constituție.

35. Totodată, examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a observat că în articolul 84 alin. (2) din Legea insolabilității există o normă cu conținut asemănător celui contestat de autorul sesizării și se referă la o eventuală interdicție a părăsirii localității de reședință fără permisiunea instanței de insolabilitate. De asemenea, Curtea va verifica și constituționalitatea articolului 84 alin. (3) din aceeași lege, aflat în conexiune logică cu primele două norme supuse controlului de constituționalitate și potrivit căruia interdicțiile de părăsire a teritoriului țării sau a localității de reședință rămân valabile pe întregul proces de insolabilitate dacă instanța de insolabilitate nu stabilește altfel (a se vedea *mutatis mutandis* HCC nr. 41 din 7 decembrie 2000, § 4; HCC nr. 9 din 30 martie 2004, § 9; HCC nr. 20 din 30 noiembrie 2006, § 3; HCC nr. 30 din 1 noiembrie 2016, § 46; HCC nr. 10 din 8 mai 2018, § 31; HCC nr. 21 din 3 octombrie 2019, § 23; HCC nr. 3 din 4 februarie 2020, § 26; HCC nr. 15 din 28 mai 2020, § 66). Prin urmare,

fiind suverană în materie de control al constituționalității și pentru a face posibilă implementarea propriei sale hotărâri, Curtea va verifica și constituționalitatea textului „îi poate interzice să părăsească localitatea de reședință fără permisiunea sa expresă” din alineatul (2) dar și a prevederilor alin. (3) din articolul 84 al Legii insolvenței prin prisma articolelor 23, 27 și 54 din Constituție.

B. FONDUL CAUZEI

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

36. Autorul excepției susține că norma contestată, care prevede obligarea debitorului de a nu părăsi teritoriul Republicii Moldova fără permisiunea expresă a instanței, afectează dreptul la libera circulație garantat de articolul 27 din Constituție.

37. În acest sens, autorul sesizării menționează două hotărâri ale Curții Constituționale (a se vedea HCC nr. 17 din 10 mai 2017 cu privire la interdicția eliberării documentelor de stare civilă, a actelor de identitate sau a permiselor de conducere și HCC nr. 19 din 3 iulie 2018 referitoare la omisiunea de a reglementa durata maximă pentru care poate fi dispusă obligația de a nu părăsi țara). Autorul consideră că măsura impusă îl împiedică să meargă la tratament peste hotarele țării, precum și la odihnă cu familia sa.

B. Argumentele autorităților

38. În opinia sa, Președintele Republicii Moldova menționează că argumentele invocate de Curtea Constituțională în Hotărârea nr. 7 din 5 aprilie 2011 sunt valabile și în prezenta cauză și urmează a fi aplicate la examinarea și soluționarea acesteia.

39. În opinia prezentată, Parlamentul a menționat că interdicția de a părăsi teritoriul țării în situația în care debitorul nu îndeplinește obligațiile stabilite la articolul 84 alin. (2) din Legea insolvenței nu constituie o încălcare a dreptului la libera circulație, ci reprezintă o măsură de asigurare a creanțelor creditorilor. Această interdicție este o măsură excepțională, fiind instituită pentru asigurarea derulării procedurii de insolvență. Interdicția se aplică doar în situația în care debitorul se eschivează de la îndeplinirea obligațiilor de a prezenta informații și explicații necesare pentru adoptarea unei decizii privind examinarea cererii și constituie o limitare temporară a libertății de circulație.

40. Totodată, Parlamentul a notat că prin formularea „să părăsească localitatea de reședință fără permisiunea sa” din conținutul articolului 84 alin. (2) din Legea insolvenței se subînțelege că instanța de judecată poate să-i permită debitorului să părăsească teritoriul Republicii Moldova în cazul în care acesta va solicita permisiunea respectivă. Prin urmare, ține de diligența

instanței de a decide caracterul proporțional al măsurii asigurătorii prin aplicarea în privința debitorului a interdicției de a părăsi țara.

41. Guvernul a notat că, în cazul în care debitorul nu-și îndeplinește obligațiile legale, există riscul ca buna-desfășurare a procesului de insolvență să fie compromisă și, în final, să fie încălcat dreptul creditorilor de a obține acoperirea creanțelor lor. Astfel, în scopul asigurării îndeplinirii de către debitor a obligațiilor prevăzute de Legea insolvenței, legislatorul a instituit, într-o normă permisivă, prerogativa instanței de insolvență de a aplica, la cererea administratorului, a adunării creditorilor sau a comitetului creditorilor, ori din oficiu, măsuri procesuale de constrângere a debitorului.

42. Guvernul a menționat că restrângerea dreptului la libera circulație a debitorului întrunește condițiile stabilite în articolul 54 din Constituție și jurisprudența Curții Europene, în măsura în care posibilitatea aplicării acesteia de către instanța de judecată este prevăzută de lege și reprezintă o măsură necesară pentru protejarea drepturilor creditorilor.

43. În opinia sa, Uniunea administratorilor autorizați menționează că interdicția de a părăsi țara, prevăzută de articolul 84 alin. (1) și (2) din Legea insolvenței, este o măsură excepțională, fiind instituită pentru asigurarea derulării eficiente a procesului de insolvență. Aceasta se aplică doar după ce au fost efectuate măsurile prevăzute de articolele 27 alin. (3), 68, 74, 75, 83, 84, 85, 134 alin. (2) lit. c) din Legea insolvenței. După conținutul lor, aceste măsuri au scopul de a asigura satisfacerea colectivă a creanțelor creditorilor din contul patrimoniului debitorului, reprezintă un spectru de interdicții sau obligații care asigură derularea eficientă a procesului de insolvență. În acest sens, interdicția de a părăsi țara este o măsură legală de asigurare a executării efective a hotărârii judecătorești și nu reprezintă o ingerință nejustificată în dreptul la libera circulație, garantat de articolul 27 din Constituție și de tratatele internaționale.

44. Uniunea administratorilor autorizați notează că necesitatea menținerii interdicției este verificată periodic de instanța de insolvență, care, în baza articolului 5 din Legea insolvenței, deține competențele respective. Interdicția este aplicabilă doar după eschivarea debitorului de a se conforma dispozițiilor legale, hotărârilor și încheierilor instanței de insolvență, cerințelor administratorului insolvenței/lichidatorului, adunării creditorilor sau comitetului creditorilor și în cazul epuizării altor mijloace. Astfel, interdicția de a părăsi țara este prevăzută de lege, având scopul de a proteja drepturile altor persoane și de a asigura executarea hotărârilor instanțelor judecătorești. Ea nu încalcă articolele 27 și 54 din Constituție.

45. În opinia sa scrisă, Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova menționează că această restrângere este prevăzută expres de lege (de articolul 84 din Legea insolvenței), este temporară (nu atinge existența dreptului la libera circulație, ca atare), rezonabilă și proporțională cu scopul urmărit, *i.e.* protejarea drepturilor creditorilor.

C. Aprecierii Curții

I. Dacă ingerința este prevăzută de lege

46. Așa cum prevede prima teză a articolului 54 alin. (2) din Constituție, exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor „prevăzute de lege”. Principiul legalității presupune îndeplinirea standardului calității prevederilor legale aplicabile (a se vedea HCC nr. 16 din 4 iunie 2018, § 44; HCC nr. 9 din 8 aprilie 2019, § 40; HCC nr. 16 din 9 iunie 2020, § 48, precum și deciziile Curții Europene în cazurile *Luordo v. Italia*, 17 iulie 2003, § 93; *Riener v. Bulgaria*, 23 mai 2006, § 109; *Ignatov v. Bulgaria*, 2 iulie 2009, § 32; *Gochev v. Bulgaria*, 26 noiembrie 2009, § 44; *Khlyustov v. Federația Rusă*, 11 iulie 2013, § 65). Curtea reține că normele „prevăzute de lege” pe care se bazează o ingerință în drepturile fundamentale trebuie să corespundă celor patru criterii ale calității: accesibilitatea, previzibilitatea, claritatea și existența unor garanții adecvate împotriva ingerințelor arbitrare (a se vedea *Kruslin v. Franța*, 24 aprilie 1990, § 30).

47. Condiția accesibilității presupune ca textele de lege să poată fi cunoscute de către destinatari. Orice persoană trebuie să poată să dispună de informații privind normele juridice aplicabile într-un caz concret (*Khlyustov v. Rusia*, 11 iulie 2013, § 68). Accesibilitatea legii are în vedere aducerea la cunoștința publică a actelor normative și intrarea în vigoare a acestora, care se realizează în baza articolului 76 din Constituție și a Legii nr. 173 din 6 iulie 1994 privind modul de publicare și intrare în vigoare a actelor oficiale, legea publicându-se în Monitorul Oficial. Așadar, Curtea menționează că persoanele au acces la Legea insolvenței, deoarece aceasta a fost publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

48. La rândul ei, condiția previzibilității legii este îndeplinită atunci când îi permite persoanei – în caz de necesitate, cu o asistență juridică adecvată – să prevadă, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele pe care le poate avea o anumită conduită (*Gestur Jónsson și Ragnar Halldór Hall v. Islanda*, 30 octombrie 2018, § 88; *Berardi și Mularoni v. San Marino*, 10 ianuarie 2019, § 40).

49. Analiza sistematică a Legii insolvenței sub aspectul previzibilității permite Curții să constate că în sarcina debitorului insolvent – persoană fizică, precum și a reprezentantului debitorului insolvent – persoană juridică sunt puse o serie de obligații și atribuții, precum, *inter alia* ar fi cele stabilite la articolele 83, 88 alin. (3), neîndeplinirea cărora atrage răspunderea juridică sau aplicarea unor măsuri preventive menite să asigure îndeplinirea obligațiilor și a atribuțiilor ce le revin.

50. În acest sens, legislatorul a prevăzut că „după intentarea procedurii de insolvență, instanța de insolvență, din oficiu sau la cererea administratorului/lichidatorului, poate obliga debitorul sau reprezentantul organelor lui de conducere să nu părăsească teritoriul Republicii Moldova fără permisiunea sa expresă în cazul în care există dovezi că acesta ar putea să se ascundă ori să se eschiveze de la participarea la procedură” [articolul 84 alin. (1) din Legea insolvenței] precum și că, în caz de eschivare a

debitorului de la îndeplinirea obligațiilor prevăzute de lege, instanța de insolvență, la cererea administratorului, a adunării creditorilor sau a comitetului creditorilor ori din oficiu, poate interzice debitorului „să părăsească localitatea de reședință fără permisiunea sa expresă” [articolul 84 alin. (2) din Legea insolvenței]. Prin urmare, în situația în care nu-și îndeplinește obligațiile și/sau atribuțiile prevăzute de lege, instanța poate să interzică debitorului persoană fizică sau reprezentantului debitorului persoană juridică să părăsească teritoriul țării sau al localității de reședință. O asemenea interdicție se aplică față de persoana identificată conform articolului 88 alin. (5) din Legea insolvenței și reprezintă o măsură excepțională instituită pentru asigurarea derulării cu celeritate a procedurii de insolvență.

51. Curtea Europeană a stabilit în jurisprudența sa că pentru ca norma legală să îndeplinească criteriul previzibilității, ea trebuie să stabilească pentru viitor, cu suficientă precizie, condițiile în care pot fi aplicate măsurile, permițându-le persoanelor vizate – la necesitate, prin indicii corespunzători – să-și conformeze conduita (a se vedea *Battista v. Italia*, 2 decembrie 2014, §38; *De Tommaso v. Italia*, 23 februarie 2017, §§ 106-107).

52. Examinând prevederea contestată din acest punct de vedere, Curtea reține că legislatorul a stabilit că interdicția de nepărăsire a teritoriului țării sau, după caz, a localității de reședință este valabilă pentru „întregul proces de insolvență dacă instanța de insolvență nu stabilește altfel” [articolul 84 alin. (3) din Legea insolvenței]. Curtea constată că norma citată *supra* nu stabilește limite temporale pentru care este valabilă interdicția de a nu părăsi țara sau localitatea de reședință, iar procesele de insolvență, în funcție de tipul de procedură aplicat (restructurare, faliment etc.), de numărul de creditori, de valoarea masei debitoare etc., ar putea avea o complexitate mai mare sau mai mică și, respectiv, o durată diferită. Norma respectivă nu prevede niciun fel de criterii sau condiții care ar permite instanței să determine, iar persoanei să cunoască perioada de timp pentru care a fost aplicată interdicția. Spre exemplu, în cazul în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate supusă controlului, interdicția de nepărăsire a teritoriului țării se menține pe parcursul a mai mult de șase ani, adică o perioadă mult mai mare decât prevede măsura penală de nepărăsire a teritoriului țării sau a localității de reședință.

53. În acest sens, într-o cauză referitoare la o pretinsă limitare a libertății de circulație, Curtea Europeană a analizat o lege națională, care le lăsa instanțelor o marjă discreționară largă, fără a indica cu suficientă claritate sfera de aplicare a acestei marje și modul de exercitare a acesteia. În acea situație, impunerea de măsuri preventive persoanei nu era suficient de previzibilă și nu era însoțită de garanții adecvate împotriva diferitelor abuzuri posibile (*De Tommaso v. Italia*, 23 februarie 2017, § 124).

54. Astfel, Curtea constată că articolul 84 alin. (3) din Legea insolvenței nu oferă persoanelor vizate suficientă previzibilitate și suficiente garanții împotriva ingerințelor arbitrare, așa cum o impune articolul 23 alin. (2) din Constituție.

55. Curtea reține că lipsa reglementării privind durata maximă a obligației de nepărăsire a teritoriului țării și, respectiv, a localității de reședință constituie o omisiune legislativă contrară Constituției.

56. În acest sens, Curtea menționează Hotărârea nr. 19 din 3 iulie 2018 prin care a declarat neconstituțional articolul 178 din Codul de procedură penală din cauza omisiunii legislatorului de a reglementa durata maximă pentru care poate fi dispusă obligația de a nu părăsi țara. În Hotărârea menționată Curtea a stabilit că, deși articolul 178 din Codul de procedură penală prevede în mod expres un termen pentru care să poată fi dispusă măsura obligației de a nu părăsi țara, durata maximă a acestei măsuri nu este stabilită. Curtea a reținut că lipsa prevederii unei durate maxime de aplicare a măsurii preventive sub forma obligației de a nu părăsi țara constituie o omisiune legislativă contrară Constituției.

57. În acest context, Curtea subliniază că, confruntată cu o omisiune legislativă și în virtutea rolului său de garant al supremației Constituției, nu poate stabili doar neconstituționalitatea normei contestate, dar urmează să vină cu o soluție provizorie. Curtea observă că articolul 64 din Codul de executare stabilește că „interdicția de a părăsi țara în cel mult 6 luni se aplică de către judecător, la demersul executorului judecătoresc, doar atunci când prezența debitorului este necesară pentru executarea eficientă a documentului executoriu și doar după luarea măsurilor de asigurare a executării documentului executoriu, cu obligarea executorului judecătoresc de a efectua periodic un control privind necesitatea menținerii acestei interdicții”. Dacă este necesară menținerea interdicției pe un termen mai mare, aceasta poate fi aplicată în mod repetat în urma unui demers motivat al executorului judecătoresc, dar nu mai mult de trei ori în cadrul aceleiași proceduri de executare. Ca și în cazul insolvenței, procedura de executare are sarcina de a contribui la realizarea drepturilor creditorilor. Prin urmare, Curtea consideră că până la modificarea articolului 84 din Legea insolvenței și în vederea instituirii unei practici conforme cu Constituția, instanțele de insolvență la adoptarea măsurilor de nepărăsire a teritoriului țării sau a localității de reședință vor aplica, în mod corespunzător, termenele stabilite de articolul 64 din Codul de executare.

Din aceste motive, în temeiul articolului 140 alin. (2) din Constituție și articolului 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, articolelor 6, 61, 62 lit. a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se admite excepția de neconstituționalitate*, ridicată de dl Corneliu Mazur, parte în dosarul nr. 2i-1273/18, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul central.

2. *Se declară neconstituționale* dispozițiile articolului 84 din Legea insolvenței nr. 149 din 29 iunie 2012, referitoare la omisiunea de a

reglementa durata maximă pentru care poate fi dispusă obligația de a nu părăsi teritoriul țării sau localitatea de reședință.

3. Până la remedierea deficienței de reglementare constatate prin prezenta hotărâre și înlăturarea viciului de neconstituționalitate, instanțele de insolvență la adoptarea măsurilor de nepărsire a teritoriului țării sau a localității de reședință vor aplica, în modul corespunzător, termenele stabilite de articolul 64 din Codul de executare, adoptat prin Legea nr. 443 din 24 decembrie 2004.

4. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Domnica MANOLE

Chișinău, 4 august 2020

HCC nr. 21

Dosarul nr. 25g/2020